

یادداشت

بابک رحیمیان

پاسخ طبیعت به سیاست خودکفایی

پروژه‌هایی که در دهه ۶۰ آغاز شد بر این محور استوار بود که تمامی نیازهای مردم را به هر قیمتی در داخل کشور تهیه کنیم.

در چهار دهه اخیر سعی شده مشکلات کشور را با فشار بر منابع آب برطرف کنیم یعنی اشتغال ایجاد شده در کشور توسط دولت‌های مختلف همگی آب‌محور بوده و موجب شده‌اند در سال ۱۳۶۰ با بیلان منفی ۲۰۰ میلیون مترمکعب آب در سال رویه‌رو شویم و بر اساس این سیاست امروز به بیلان منفی ۲۰ میلیارد مترمکعب یعنی ۱۰۰ برابر گذشته رسیده‌ایم.

متأسفانه یکی از مهم‌ترین ریشه‌های برداشت بی‌رویه، سیاست خودکفایی در تولید محصولات کشاورزی به ویژه گندم بود.

این سیاست که با انگیزه کاهش وابستگی به واردات و ارتقای امنیت غذایی دنبال شد، به افزایش سطح زیر کشت محصولات پرآب‌بر در مناطق خشک کشور انجامید. در حالی که تولید گندم در مناطقی مانند خوزستان، گلستان یا دیگر استان‌های شمال کشور می‌توانست با بهره‌وری بالا و بدون فشار جدی بر منابع آبی صورت گیرد، بسیاری از استان‌های مرکزی و شرقی که وابسته به آب زیرزمینی بودند، به کشت گسترده گندم و سایر محصولات آب‌بر روی آوردند. این رویکرد بدون در نظر گرفتن ظرفیت واقعی منابع آبی سبب برداشت‌های بیش از حد از سفره‌های زیرزمینی شد و در برخی مناطق تعادل آب زیرزمینی را به طور کامل بر هم زد.

رودخانه‌هایی که به مقصد نمی‌رسند

در حال حاضر غیر از رودخانه‌های سفیدرود و کارون که کمی نفس دارند، بقیه رودخانه‌ها به مقصد نمی‌رسند و هیچ رودخانه‌ای در کشور غیر از دو رودخانه مذکور، زنده نیست و متأسفانه انتهای رودخانه‌ها مثل تالاب‌ها، محل گرد و غبار شده‌اند.

اگر میزان آب‌های تجدیدپذیر در دهه ۶۰ حدود ۱۳۲میلیارد مترمکعب تخمین زده می‌شد اکنون باید اذعان کرد این رقم به ۹۰ میلیارد مترمکعب رسیده و این در حالی است که ما ۹۶ میلیارد مترمکعب آب برداشت می‌کنیم و دیگر چیزی برای طبیعت نگذاشتیم.

در حالی که در دهه ۶۰ کارشناسان سازمان جنگل‌ها تعداد ۶۵ میلیون واحد دام در کشور را به دلیل تحمیل بر منابع طبیعی عامل تخریب و از بین رفتن پوشش گیاهی می‌دانستند و معتقد بودند مراتع کشور جوابگوی این تعداد دام نیست اما امروز با افتخار این رقم را به ۱۲۰ میلیون واحد دامی رساندیم تا فشار بر منابع طبیعت را دو برابر کنیم!
آمارها نشان می‌دهد تا دهه ۶۰ سطح زیر کشت باغ‌های پسته در استان کرمان ۴۰ هزار هکتار بوده که با توسعه این بخش امروز به رقم ۲۰۰ هزار هکتار افزایش یافته یعنی ما پنج برابر گذشته آب از عمق زمین بیرون کشیده و پای درختان تبخیر کردیم که امروز به جز فرونشست، خشکسالی، گرد و غبار و سیل مهاجرت دستاورد دیگری برای مردم این استان نداشته است.

پاسخ طبیعت

بخش عمده‌ای از گرد و غباری که در استان کرمان در حوزه جازموریان دیده می‌شود، گرد و غبارهای استان‌های فارس و خوزستان به دلیل سیاست‌های ناپایدار در بخش کشاورزی و تحمیلی به منابع طبیعی است.

ما فکر کردیم آبی که به سمت جازموریان به عنوان حقایه زیست محیطی می‌رود را باید صرف کشاورزی بکنیم بنابراین آب را مهار کردیم، کشاورزی را توسعه دادیم و در نتیجه جازموریان را خشک کردیم.

حال این اقدام‌های بدون برنامه‌ریزی موجب شده طبیعت پاسخی معکوس به ما بدهد.

اگر تا ۲۵ سال پیش از استان فارس، ۲میلیون تن خرید گندم صورت می‌گرفت اما حالا ۵۰۰ هزار تن گندم هم ندارد چون آب‌های زیرزمینی تمام شده و جنگ آب میان استان‌های اصفهان، چهارمحال و بختیاری، یزد، خوزستان و لرستان شروع شده و متأسفانه این جنگ از استان به استان در حال رسیدن از روستا به روستاست و خبرهایی شامل اعتراض و جلوگیری از انتقال آب در استان‌های مختلف گواه این مدعاست.

در گفت‌وگو با رئیس هیئت مدیره انجمن آب و فاضلاب ایران بررسی شد

«جنگ آب» واقعیت یا بلوف سیاسی؟

بحث آب موضوعی ژئوپلیتیکی است که کشورها در بازی قدرت از آن استفاده می‌کنند لذا جنگ آب یک بحث واقعی و ملموس است که وجود دارد، اما چیزی نیست که به یکی دو کشور محدود شود

کرده است. بنابراین کشورها چاره‌ای ندارند جز اینکه با اهرم سیاست، اقتصاد و افزایش قدرت ملی و نظامی بتوانند به تعامل نسبی با همسایگان خود برسند تا منابع آبی مشترکشان را حفظ کنند.

آیا رفتار کشورهای همسایه از جمله ترکیه و افغانستان را می‌توان به مشارکت در جنگ آب متهم کرد؟

جنگ آب واقعیتی است که وجود دارد و نمی‌توان آن را کتمان کرد، اما اینکه آیا جنگی که بر سر آب درمی‌گیرد عمدی در آن نهفته است که به کشوری آسیب برساند یا نه، قابل بحث است.

اصطلاح جنگ آب در کشورهایی به کار برده می‌شود که دارای حوضه‌های مشترک آبی هستند و رودخانه‌های مرزی مشترک دارند که این رودخانه‌های مرزی در یک، دو یا چند کشور جریان دارد، یعنی مبدأ رودخانه در یک کشور است، انتهای آن در کشوری دیگر و ممکن است کشور سومی هم بین این دو کشور قرار گرفته باشد. بنابراین همه کشورها نیازمند آب هستند و در تلاش‌اند آب مورد نیاز مردم و توسعه کشور خود را تأمین کنند.

اما اگر یکسری قواعد و حقوق بین‌المللی که شامل حسن همجواری و حق دسترسی به منابع مشترک برای همسایه می‌شود را رعایت نکنند، به طور حتم ظلمی مرتکب می‌شوند که تبعاتی برای منطقه پایین‌دست و کشور همسایه به همراه دارد، حالا اگر این عملی که انجام می‌شود با قصد و نیت سیاسی و ضربه زدن به کشور همسایه شکل بگیرد، می‌توان اصطلاح عینی و واقعی جنگ آب را در نظر گرفت.

بنابراین به طور طبیعی ما شاهد این بحث هستیم که اختلاف بر سر آب‌های مرزی میان کشورهایی که حوضه‌های آبی مشترک دارند در اقصی نقاط کشور و دنیا شکل گرفته، از این رو این واقعیت وجود دارد که جنگ آب شکل گرفته است، اما بسته به نیت همسایه‌ها نسبت به یکدیگر شدت و ضعف متفاوتی دارد.

ادعای اسرائیل مبنی بر حل مسئله آب ایران چقدر با واقعیت همخوانی دارد؟

ادعای اسرائیل مبنی بر حل مسئله آب ایران چقدر با واقعیت همخوانی دارد؟
نداریب جنگ آب میان ما و رژیم صهیونیستی صدق نمی‌کند و ادعای اسرائیل در رابطه با استفاده از فناوری نمک‌زدایی و شیرین‌سازی آب دریاها و همچنین فناوری هسته‌ای و بازیافت آب فاضلاب و تبدیل آن به منابع آبی جدید است که ایران هم در حوزه بازیافت و هم در حوزه نمک‌زدایی آب دریا تجربه‌های موفقی دارد و نیازی به فناوری یا کمک‌های فنی هیچ کشوری به ویژه رژیم صهیونیستی ندارد، در واقع ادعای اسرائیل مبنی بر حل مسئله آب ایران بلوفی بیش نیست.

تا چه حد سدسازی در ترکیه را می‌توان با اهداف سیاسی و یا اهرم فشار تلقی کرد؟

شروع این پروژه‌ها با هدف فشار سیاسی تلقی نمی‌شود، چون سدسازی‌های ترکیه از ۴۰ سال پیش برنامه‌ریزی شده و سابقه‌ای ۱۰ ساله دارد که برای تأمین آب و انرژی از طریق نیروگاه‌های برقابی در حال انجام است و همچنین طرح‌های بزرگی را در این حوزه مد نظر دارد. دره‌مین راستا در سال‌های اخیر شاهد اجرای دو پروژه سدسازی بزرگ – پروژه گاپ که در حوضه دجله و فرات انجام شده و پروژه داپ که قرار است در حوضه رودخانه ارس اجرا شود- بوده‌ایم و پروژه گاپ در ۳۰ سال گذشته پیشروی داشته و سدهای بسیار بزرگی از جمله سد آتاتورک را ایجاد کرده که حجم ذخیره این سد ده‌ها میلیارد مترمکعب آب است، در حقیقت این سد بزرگ‌ترین سد ترکیه و اروپا محسوب می‌شود و به اندازه کل مخازن آب ایران گنجایش دارد.

در این طرح‌ها بلندپروازی بزرگی شکل گرفته که بیش از نیاز و حد معقول این مخازن بزرگ است که می‌تواند منابع آبی همسایگان را تهدید کند.

گفتنی است این موضوع موجب می‌شود حوضه دجله و فرات عراق به طور مستقیم آسیب ببینند و در پی آن اکوسیستم منطقه دچار آسیب شده و منجر به تولید ریزگردها شود.

در واقع ریزگردهایی که در استان‌های غربی ایران مشاهده می‌شود یکی از پیامدهای منفی سدسازی‌های ترکیه است.

همچنین پروژه‌ای که با عنوان داپ روی حوضه رودخانه ارس در حال اجراست، به طور مستقیم روی منابع آبی رودخانه ارس در شمال غرب کشور ما- منابع آبی استان‌های اردبیل و آذربایجان غربی- تأثیرگذار خواهد بود که از دیدگاه ترکیه پروژه‌ای برای تأمین آب و نیرو دنبال می‌شود، در حالی که از نگاه همسایگان این پروژه موجب ضرر و زیان به منابع آب و اکوسیستم منطقه شده که به لحاظ حقوقی در سطح بین‌الملل قابل پیگیری است.

آیا انسداد آب توسط افغانستان را در زمره فشار سیاسی باید طبقه‌بندی کرد؟

در مورد افغانستان نیز ما با این کشور از سال ۱۹۵۱ معاهده‌ای داریم که بر اساس آن افغانستان موظف شد دبی پایه‌ای را برای شرق ایران در حوضه رودخانه هیرمند تأمین کند ولی به مرور زمان حقوق توافق شده ایران را نادیده گرفت و به تعهد خود که تأمین آب شرق ایران بود، عمل نکرد.

بررسی عملکرد همسایگان نشان می‌دهد چه معاهده بین‌المللی داشته و چه نداشته باشیم، پدیده قدرت حرف نخست را در روابط میان کشورها می‌زند و هر کشوری که بتواند خواسته‌های خود را به کشور همسایه تحمیل می‌کند و در جریان تأمین نیازهای خود موجب ضرر و زیان کشور همسایه می‌شود.

ولی یک راه حل وجود دارد که اگر همسایگانی که منابع آبی مشترک دارند بتوانند اقتصاد کشورهايشان را به یکدیگر گره بزنند تا در حوزه‌های مختلف به هم وابسته شوند هیچ یک از همسایگان نمی‌تواند در راستای حفظ منابع خود به کشور دیگر آسیب بزند. به عنوان نمونه اگر ما معاهداتی داشته باشیم که در قبال دریافت آب از افغانستان به استان‌های مرزی آن‌ها برق صادر کنیم، رابطه اقتصادی متعادلی شکل خواهد گرفت که اگر هر یک از طرفین در زمینه‌ای که مزیت نسبی دارد، متعهد نباشد، کشور مقابل می‌تواند از مزیت خود به‌عنوان اهرم فشار استفاده کند تا ضرری متوجه او نشود.

در واقع عقل، تدبیر و برنامه‌ریزی‌هایی که یک کشور در حفظ حوضه‌های داخلی و حوضه‌های آبی مشترک با کشورهای همسایه انجام می‌دهد، می‌تواند تاحد قابل توجهی در حفظ و نگهداری منابع آبی مؤثر باشد که متأسفانه ما در این زمینه چندان موفق عمل نکرده‌ایم.

چه میزان از خشکسالی‌ها و فقر منابع آبی در کشور متوجه رفتار کشورهای همسایه است؟

به طور حتم بخشی از خشکسالی‌هایی که در شرق کشور – سیستان و بلوچستان و استان‌های خراسان- به وجود آمده ناشی از مسدود شدن آب رودخانه‌های مرزی مثل هریرود از سوی افغانستان است. در ترکیه نیز اگر پروژه داپ به سرانجام برسد روی حوضه آبریز رودخانه ارس تأثیر مستقیم خواهد گذاشت و خشکسالی‌هایی را به ما تحمیل می‌کند. البته ضرورت دارد به این نکته هم توجه داشته باشیم که ایران نیز با سدسازی‌هایی که در چند دهه گذشته در جنوب غرب رودخانه کرخه داشته، مانع پرداخت کامل حقایه تالاب هوراالعظیم و تا حدودی موجب خشک شدن آن شده است.

چه میزان از خشکسالی‌ها و فقر منابع آبی در کشور را متوجه سیاست‌های داخلی می‌دانید؟

سدسازی‌های و حفر چاه‌های غیرمجاز طی سه دهه اخیر نشان می‌دهد ما در ریشه‌کن کردن منابع آبی خود سابقه‌ای طولانی داریم زیرا این اقدامات را با هدف توسعه کشاورزی در حوضه آبریز ارومیه داشته‌ایم و با ساخت ۳۵ سد مقابل سرچشمه‌هایی که به سمت دریاچه ارومیه سرازیر بوده‌اند و حفر ده‌ها هزار چاه غیرمجاز در این منطقه موجب خشک شدن این دریاچه شدیم. بنابراین اگر امروز افغانستان را مقصر خشک شدن دریاچه هامون در شرق کشور – به دلیل عدم پرداخت حقایه این رودخانه – می‌دانیم باید توجه داشته باشیم که در غرب کشور خودمان با بی‌تدبیری و عدم مدیریت منابع آب و خاک موجب خشک شدن دریاچه چندین هزار ساله ارومیه شده‌ایم.

عمودی:

۱. قرض- مظهر سردرگمی- ساحر ۲. دانه چرکی -محصولی از شرکت خودروساز فورد با نشان اسب- چروک پیشانی ۳. غلام مخصوص دربار سلطان محمود غزنوی - بزرگداشت - خودرو سواری صندوقدار ۴. فراوان - سوره مردم - کشمش ۵. آبرزی خطرناک - جست وجوگر ۶. تخم مرغ انگلیسی - از مصالح ساختمانی که گاهی مسلح می‌شود - جنگ و نبرد - ستون بدن ۷. جمعه- بالابر خودرو- انحناء نقطه اینترنتی ۸. بخشی از نام نوعی یخچال بزرگ جادار - تاوان تخلف از دستورات شرع - آکنده ۹. درخت انجیرمعابد - مکان - تکیه‌دادن - محل سودن گندم ۱۰. زنده -عزا- بها- ساز مثنوی ۱۱. شهر ملقب به نگین سبز استان زنجان - آتشدان حمام‌های قدیمی ۱۲. رها از- نشانه‌های بیماری - رواج ۱۳. مفتاح - تصویر نقاشی‌شده از بزرگان - بهشت ۱۴. اما - کشوری استقلال یافته از هند - موتورسیکلت دودزای روسی ۱۵. غذایی از شیر، برنج،

افقی:

۱. رمانی خواندنی از ارنست همینگوی - پس از کاه می‌آید ۲. رجا - در یوزگی - کشف زکریای رازی ۳. فرشتگان - سال ترکی نهال‌دان ۴. ساخت وپاخت - حاجت ۵. اندک - دانه میوه- از حالات سه‌گانه ماده- مالامال ۶. کویر مرکزی ایران - خدای درویش- قطب منفی باتری- مسرور ۷. روشی برای ورود عکس و اسنادمتنی به رایانه- مدفن امام علی(ع)- دریاچه چشم ۸. ترکبند اسب - میوه نارس - مترسک ۹. خبرگزاری دانشجویان ایران -آخرین توان -اطلاعات رایانه‌ای ۱۰. توانایی- از تقسیمات کوچک ارتشی - «دیگ» بی‌سر- شهر خروس جنگی ۱۱. گندم در گویش قدما - بسیارگرامی - غذای مجردی - ساز مثنوی ۱۲. توان خواندن و نوشتن - به خدمت گرفته‌شده ۱۳. از انواع محصولات رسانه‌ای - روشی برای طبخ برنج - پیدانشدنی ۱۴. خوک وحشی- بر پشت حیوانات بارکش می‌گذارند- شهر روی آب ۱۵. استخوانی در پا- آزمایشگاه آسیب‌شناسی

	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۱	ا	ب	ج	د	هـ	و	ز	ح	ط	ی	ک	خ	پ	ت	ث
۲	ن	ا	ب	ج	د	هـ	و	ز	ح	ط	ی	ک	خ	پ	ت
۳	ف	ق	ج	د	هـ	و	ز	ح	ط	ی	ک	خ	پ	ت	ث
۴	و	د	ی	ک	خ	پ	ت	ث	ز	ح	ط	ی	ک	خ	پ
۵	ا	ب	ج	د	هـ	و	ز	ح	ط	ی	ک	خ	پ	ت	ث
۶	ر	ا	ب	ج	د	هـ	و	ز	ح	ط	ی	ک	خ	پ	ت
۷	س	ز	ح	ط	ی	ک	خ	پ	ت	ث	ز	ح	ط	ی	ک
۸	ع	ا	ب	ج	د	هـ	و	ز	ح	ط	ی	ک	خ	پ	ت
۹	م	ا	ب	ج	د	هـ	و	ز	ح	ط	ی	ک	خ	پ	ت
۱۰	ن	ا	ب	ج	د	هـ	و	ز	ح	ط	ی	ک	خ	پ	ت
۱۱	ت	ث	ز	ح	ط	ی	ک	خ	پ	ت	ث	ز	ح	ط	ی
۱۲	و	د	ی	ک	خ	پ	ت	ث	ز	ح	ط	ی	ک	خ	پ
۱۳	ف	ق	ج	د	هـ	و	ز	ح	ط	ی	ک	خ	پ	ت	ث
۱۴	ک	خ	پ	ت	ث	ز	ح	ط	ی	ک	خ	پ	ت	ث	ز
۱۵	ا	ب	ج	د	هـ	و	ز	ح	ط	ی	ک	خ	پ	ت	ث